

Duurzame passies

Nu de grens tussen design en kunst steeds meer lijkt te vervagen, ontwerpers hun band met de ambachten nauwer aansluiten en de woorden ecologisch, lokaal en duurzaam op ieders lippen branden, leek het ons interessant om het daar eens over te hebben met Frits Kuitenbouwer, de Gentse ontwerper/meubelmaker die al meer dan dertig jaar volgens deze principes werkt.

TEKST JEAN-MICHEL LECLERCQ PORRET KAATJE VERSCHOREN

“Ik ben geen agressieve mens,” vertrouwde de ontwerper ons glimlachend toe om het zachte en poëtische karakter van zijn meubels te duiden. Dat was op de Contemporary Design Market in Tour & Taxis, eind september, waar Frits Kuitenbouwer zijn collectie voorstelde: een bureau, stoelen en tafels, een wonderlijke driehoekige ladder en een sprookjesachtig schommelpaard. Voor elk van deze sterk sculpturale ontwerpen nam hij de tijd om ze in zijn Gentse atelier geduldig uit te werken, met de hand te maken en waar nodig nog aan te passen. Sommige stukken zijn heel recent, andere van eind jaren tachtig, toen hij net zijn atelier had opgericht. Hij heeft ook al tal van scenografieën en samenwerkingen met kunstenaars op zijn naam staan. Op het gebied van design is Frits Kuitenbouwer autodidact, want voor hij deze nieuwe creatieve weg insloeg, studeerde hij beeldhouwen aan de kunstacademie. En als ecodesigner avant la lettre is hij altijd trouw gebleven aan zijn principes: zo werkt hij consequent met hoogstaande, niet-vervuilende materialen, die gemaakt zijn om heel lang mee te gaan... en al even lang gekoesterd te worden.

CREATIEF EVENWICHT

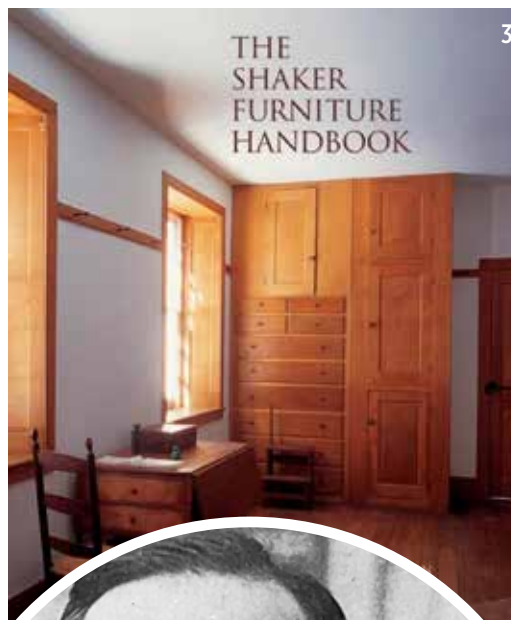
“Creatief ben ik altijd geweest. Dat zit in de familie. Mijn grootvader was schrijver, mijn overgrootvader schilder... ik ben er dus echt mee opgegroeid. Tijdens mijn studies beeldhouwen kreeg ik vaak te horen dat mijn kunst sterk naar het functionele neigde. En het klopt dat mijn beelden op gebruiksvoorwerpen leken. Na mijn afstuderen wist ik al snel dat ik niet in de kunstwereld thuishoorde, en nam ik me voor om meubels te gaan ontwerpen. Niet dat die optie tweede keus was, integendeel. Voor mij was het duidelijk: dat was mijn biotoop. Tekenen, kunstige vormen creëren, maar dan voor objecten die je kunt gebruiken. In dezelfde periode kreeg ik ook aanvragen om trappen te ontwerpen, keukens, boekenkasten, de volledige inrichting van een bureau... Dat heeft geleid tot het evenwicht in mijn job nu, waar die projecten op maat me de financiële vrijheid geven om ook eigen meubels te kunnen blijven ontwerpen. Al komt er bij die projecten voor anderen natuurlijk ook veel creativiteit aan te pas. Opdrachten waar ik niet genoeg creatieve vrijheid krijg, weiger ik. Aan de andere kant vind ik het contact met de opdrachtgevers, dat je luistert naar de wensen van de toekomstige gebruikers, altijd heel aangenaam en verrijkend. Meestal zijn dat ook heel boeiende mensen. Zo'n project kan ook een mooie gelegenheid zijn om originele stukken te ontwerpen. Zo is mijn driehoekige ladder ontstaan nadat ik bij een klant een boekenwand van 4 meter hoog had gemaakt. Daar had hij natuurlijk een ladder voor nodig en toen bedacht ik dat zo'n ladder eigenlijk een sculpturaal object was. Dat is nu al 30 jaar geleden, maar die ladders maak ik nog steeds.”

ECO-ARTISANAAL

“In de jaren 80 werd er over ecodesign niet gesproken. Je had wel een netwerk van mensen die bio aten en het over natuurlijke producten hadden... maar in de designwereld stelde die vraag zich niet. Voor mij sprak het voor zich dat ik 100% natuurlijke materialen gebruikte en meubels ontwierp die lang mee konden gaan. Tegenwoordig durf ik mijn verwerk en de fabricage van metalen onderdelen al eens te delegeren, maar vroeger deed ik alles zelf en werkte ik uitsluitend met hout. Tot zo'n twintig jaar geleden kwam daar vaak kritiek op, kreeg ik te horen dat hout bewerken van mij nog lang geen designer maakte. Daarna is dat langzaam veranderd. Persoonlijk heb ik die eenkennigheid omtrent hout nooit als een nadeel gezien. Het is een materiaal waar je zoveel mooie dingen mee kunt maken (...)! Het Cradle to cradle-principe is voor mij een belangrijke theorie: de onderdelen van een object moeten kunnen worden ontmanteld, ofwel om te worden gerecycleerd ofwel om te worden teruggegeven aan de natuur. Wat niets afdoet aan het belang van meubels ontwerpen die decennialang kunnen meegaan... Daar zijn de vakmensen altijd in geslaagd. Echt vakwerk raakt de laatste jaren echter steeds meer in de verdringing, jammer genoeg. Meer dan eens heb ik oudere ambachtsslui uit verschillende vakgebieden ontmoet, die me vertelden dat ze bleven doen wat ze deden omdat ze dat al heel hun leven deden. Maar ze vinden niemand aan wie ze hun knowhow en expertise kunnen doorgeven. Met die beroepen kun je je boterham niet meer verdienen. Het klopt dat er tegenwoordig een revival van het lokale en handgemaakte is, maar we mogen het bredere perspectief niet uit het oog verliezen.”

EMOTIES

“Als ik een idee heb voor een meubel of een object, begin ik te tekenen, en dan komen er vanzelf meer ideeën. Tot een vorm komen is altijd een hele zoektocht, waar vaak vijf of zes verschillende versies voor nodig zijn. Dat process kan jaren duren, tot ik tevreden ben, en elke verhouding me correct lijkt, elk element op zijn plaats is gevallen. Elk van mijn tekeningen, maar ook elk object in het algemeen moet in mijn ogen zowel functioneel zijn als aantrekkelijk ogen. Een mooi object is een object dat je aanspreekt en dat tien, twintig, dertig jaar later nog steeds doet. Een goed ontwerp is er een dat niet enkel functioneel is, maar ook iets met je doet, een gevoelige snaar raakt, een emotie opwekt. Iets mooi vinden, daar komen immers gevoelens aan te pas. Of ik met mijn design probeer om specifieke gevoelens op te wekken? Dat weet ik niet. Maar het klopt dat ik een echte gevoelsmens ben. En psychologen zullen je vertellen dat sterke emoties vragen om een uitlaatklep. Mijn design stelt me met andere woorden in staat om mijn emoties in vormen te gieten.”

8

‘Voor mij moet elk object zowel functioneel als aantrekkelijk zijn. Een mooi object is een object dat je raakt’

“Ik heb altijd iets gehad met de ‘Shakers’, de Amerikaanse geloofsgemeenschap die in het begin van de 19de eeuw meubels ontwierp die aan de ene kant heel klassiek oogden, maar aan de andere kant ook heel uitgepuurd waren en gemaakt van 100% natuurlijke materialen (hout, rotan, papier...) (3). Het waren ook heel intelligente, creatieve mensen, die zeker niet gekant waren tegen de vooruitgang. Integendeel, ze waren net voorlopers die gereedschap ontwikkelden dat technisch heel eenvoudig en toch heel vernuftig in elkaar zat. Ik hou ook van de principes waar de Wiener Werkstatte voor staat. Dan denk ik vooral aan de zoektocht naar eenvoud van een Josef Hoffmann (6). Aan hem hebben we het Stocletpaleis te danken, maar ook een hele reeks prachtige objecten en meubels (7). Sommige stukken ogen al meer gedateerd dan andere, maar je kunt ze altijd combineren met recentere stukken. Dat werkt. Zelfs al worden stoelen vandaag niet meer op dezelfde manier gefabriceerd, toch vind ik het prachtig om die oude fabricagedetails te bestuderen. Sommige stoelen zijn versierd met kogeltjes, die vooral een visuele en sculpturale functie hebben, maar de stoelen ook structureel sterker maken. In de art deco vind je die zoektocht naar eenvoud ook terug, en de combinatie van materialen die emoties weten op te wekken. Als je gebouwen zoals Flagey (5) ziet, en meubels uit die tijd, zie je meteen de prachtige samenhang tussen al die kunstvormen, wat misschien te danken is aan het feit dat het een periode van grote technische vooruitgang was. Hedendaagse ontwerpers, zoals de broers Bouroullec (2) en Konstantin Grcic doen vandaag eigenlijk net hetzelfde: ze analyseren alles wat er bestaat en wat er mogelijk is, en vragen zich vervolgens af of ze dat niet anders zouden kunnen doen... Dat levert vernieuwend werk op, zoals die stoel van Grcic voor Magis met zijn betonnen voet (1). Ikzelf raak makkelijk geïnspireerd door herinneringen uit mijn kindertijd, beelden die me weer voor de geest komen, zoals het hobbelpaard van bij mijn grootmoeder, dat me zin gaf om er zelf een te ontwerpen (8), zelfs al is de vorm helemaal anders uitgedraaid... Iets helemaal anders: ik heb altijd enorm graag gelezen, en nog steeds. Elke keer als mijn boekenkasten helemaal vol raken, maak ik er een nieuwe. Ik ben ook iemand die heel graag in de natuur is. Alles wat er tegenwoordig rond het milieu en het klimaat gebeurt (zoals de smeltende ijssculptuur van Greenpeace (4)), volg ik dan ook op de voet. Mijn keuze om duurzaam te creëren maakt daar onlosmakelijk deel van uit. Ik ben tegen de wegwerpcultuur. Ik probeer het te vermijden om plastic te gebruiken, het vliegtuig te nemen en mijn auto gebruik ik enkel om materialen te vervoeren. In alle andere gevallen neem ik de fiets. Dat zijn belangrijke principes voor mij, die ik ook naar mijn werk probeer te vertalen.”